

پژوهش‌های فیزیولوژی و مدیریت در ورزش

دوره ۱۳، شماره ۲، پاییز ۱۴۰۰

ص ص: ۲۷-۹

نقش دیپلماسی ورزش در توسعه روابط با کشورهای غربی

زهرة سبزی^۱ - مهدی شریعتی فیض آبادی^{۲*} - رضا صابونچی^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران. ۲. استادیار گروه تربیت

بدنی، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، تهران، ایران. ۳. دانشیار مدیریت ورزشی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی،

بروجرد، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۶/۰۵/۱۳۹۸، تاریخ تصویب: ۲۰/۰۹/۱۳۹۸)

چکیده

جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۴۰ ساله شکوهمند خود بارها با کشورهای غربی به خصوص ایالات متحده بر سر موضوعات مختلف اقتصاد سیاسی به چالش کشیده شده است. در این میان ایران با ابزارهای مختلف تلاش کرده است تا ضمن تقویت قوای نظامی خود، قدرت نرم خود را نیز در جامعه جهانی افزایش دهد. یکی از ابزارهای مهم اعمال این قدرت دیپلماسی از راه ورزش است. با توجه به اهمیت نقش دیپلماسی ورزش در بهبود روابط بین ایران و کشورهای غربی به ویژه آمریکا، پژوهش حاضر ابتدا ضمن استخراج مؤلفه‌های دیپلماسی ورزش ایران، به نقش این مؤلفه‌ها در بهبود روابط بین دو کشور می‌پردازد. با استفاده از ادبیات پژوهشی دیپلماسی ورزشی گویه‌های پرسشنامه مشخص شده و سپس با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و PLS به بررسی میزان همبستگی متغیرها براساس آزمون اسپیرمن و تحلیل عاملی اکتشافی پرداخته شد و در نهایت مدلسازی ساختاری - تفسیری متغیرهای مستقل و وابسته تعیین شد. نتایج آزمون همبستگی نشان داد که متغیر جریان‌های مذهبی بیشترین تأثیر را بر تبادل فرهنگی دارد. تبادل فرهنگی رابطه مثبت و معناداری با صلح‌سازی و وحدت ملی دارد. در نهایت رابطه مثبت و معنادار بین صلح‌سازی و وحدت ملی با توسعه اقتصادی مشاهده شد. به نظر می‌رسد یافتن گفتمان مشترک در ابعاد تعاملات فرهنگی به ویژه در بستر ورزش، علاوه بر تقویت صلح و دوستی میان جمهوری اسلامی ایران و این کشورها، توسعه اقتصادی را برای جمهوری اسلامی ایران به ارمغان آورد.

واژه‌های کلیدی

ایالات متحده، ایران، دیپلماسی ورزش، کشورهای غربی.

مقدمه

در پرتو جهانی شدن، توسعه و پیشرفت سریع فناوری ارتباطات و اطلاعات گسترش یافته و استفاده از امکانات مزبور و دسترسی آسان، شرایط بین‌المللی را دگرگون ساخته است. این دگرگونی ساختاری و ماهوی در نظام بین‌الملل، دیپلماسی عمومی را به ابزاری تبدیل کرده است که دولت‌ها با توسل به آن بهتر بتوانند به اهداف ملی خود در رابطه با دیگر کشورها دست یابند (۱)؛ اهدافی که بیشتر جنبه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی دارد (۲). در کنار این اهداف، ماهیت دیپلماسی عمومی نیز تغییر داشته است. برخلاف گذشته که ماهیت نظام بین‌الملل و روابط بین آن مبتنی بر قدرت سخت بود و از ابزارهایی همچون نیروی نظامی، ارتش، رایزنی‌ها و ایجاد اتحادها و ائتلاف‌های بین‌المللی برای تحقق اهداف بین‌المللی خود استفاده می‌کردند، امروزه کشورهای جهان به دنبال راه‌های جایگزین و به اصطلاح «نرم‌تری» برای پیشبرد اهداف دیپلماتیک خود هستند (۳). علاوه بر آن، دولت‌ها در تلاش‌اند که جهت‌گیری دستگاه دیپلماسی خود را صرفاً معطوف به هیأت حاکمه کشور مقابل نساخته و سازه‌های اجتماعی و ذهنی مردم آن را نیز متأثر سازند. از این رو یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های دیپلماسی جدید روی کار می‌آید. در دیپلماسی نوین رضایت و خواست مردم حرف اول را می‌زند و تصمیم‌های برون‌مرزی افراد تابع نظرهای مردم است. همچنین از ابزارهای جایگزین دیگری (غیر از ابزارهای سخت) برای تحقق آرمان‌های برون‌مرزی استفاده می‌شود. از این رو پژوهشگران و سیاستمداران با توجه به کارکردهای صلح‌آمیز و آموزشی ورزش و اینکه نوعی «قدرت نرم» محسوب می‌شود، از دیپلماسی ورزش سخن می‌گویند (۴).

دیپلماسی ورزش در واقع تلاش سفیران ورزشی کشورها در میادین مختلف به منظور تقویت تصویر و قدرت

نرم یک کشور است؛ برای نمونه حضور دنیس رودمن^۱ بسکتبالیست آمریکایی در کره شمالی و تماشای بسکتبال به همراه رئیس‌جمهور کره شمالی بیانگر قدرت این بخش از دیپلماسی عمومی است؛ یا در آغوش گرفتن تصویر رهبر ایران توسط ملوین داگلاس^۲ کشتی‌گیر آمریکایی در بحبوحه انتخابات ریاست جمهوری هفتم ایران نمایی دیگر از قدرت نرم ورزش در توسعه روابط کشورهای متنازع با یکدیگر است؛ این نوع دیپلماسی مبتنی بر ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی کشورهاست و بیشتر افکار عمومی و سیاستمداران و دولت‌ها را هدف قرار می‌دهد. دیپلماسی ورزش به منزله اکسیری برای دولت‌ها شناخته می‌شود که به عنوان ابزار دیپلماتیک بکر و دست‌نخورده می‌تواند افتراق را از بین ببرد و توسعه، گفت‌وگو و پایداری را ترویج دهد. مؤسساتی که در زمینه ورزش و دیپلماسی فعالیت می‌کنند، می‌توانند ارزش‌های ورزشی مثبتی مانند احترام متقابل، نظم، صبر و تحمل و دلسوزی را در بین روابط تند و خشن سیاسی افزایش دهند و مایه تلطیف این فضا شوند (۵).

دیپلماسی ورزش به صورت آگاهانه و مداوم توسط بازیگران دولتی و غیردولتی برای پیشبرد سیاست، تجارت، توسعه، آموزش، تصویر، شهرت، نام تجاری و ارتباطات مردم به مردم با بهره‌گیری از رویدادهای ورزشی استفاده می‌شود (۶). در واقع همان‌گونه که دیپلمات‌ها به دور میز می‌نشینند، ورزشکاران نیز برای تحقق منافع ملی به دور پیست می‌دوند؛ دیپلماسی ورزش بیشترین تأکید را بر عامل صلح دارد که بین دولت‌ها و ملت‌ها به وجود می‌آید و همین عامل تمایل به برگزاری رویدادهای ورزشی را بیشتر می‌کند. برای مثال بازی‌های المپیک ۲۰۰۸ پکن نمونه‌ای از تفاهم و تقویت حس دوستی و از بین رفتن مرزهای ایجادشده در دوران پایانی جنگ سرد است (۷). بنابراین پیوند بین دیپلماسی و ورزش راهکاری مؤثری است که در

1 . Dennis Rodman

2 . Melvyn Douglas

دهد و به صورت غیرمستقیم بر اشتغال افراد دیگر حوزه‌ها تأثیر بگذارد. توسعه و همکاری‌های اقتصادی در کنار ارتباطات ورزشی سبب می‌شود دولت‌ها به ترویج سیاست‌های فرهنگی و خارجی خود بپردازند و درس‌هایی از یکدیگر یاد گیرند (۱۲). در کنار این منفعت ملی، امروزه دیپلماسی ورزشی توانسته است تا مرزها را کمرنگ جلوه دهد و راه‌های بیشتری را برای گفت‌وگو باز کند تا از این طریق افراد مختلف در کنار یکدیگر جمع شوند (۱۳). این نوع دیپلماسی سبب شده است تا ارتباط بین دولت و ملت در طول زمان تقویت شود و در اوایل سده بیست و یکم به عنوان نظریه، سیاست و فرهنگی که در روابط بین‌الملل بر مبنای آن واقع شده است، مورد توجه قرار بگیرد (۱۴). با بررسی ادبیات موضوع مشخص شد که تأکید و توجه زیادی بر دیپلماسی ورزش به عنوان راهکار مؤثر رفع تنش‌های کشورها شده است. بخشی‌چناری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «ارائه راهکارهایی برای توانمندسازی و ارتقای دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران» با رویکردی کمی و کیفی به این نتیجه رسیدند که بازبینی و بازنگری آیین‌نامه‌های اجرایی نهادهای ورزشی (وزارت ورزش، کمیته ملی المپیک و...)، برگزاری جلسات هماهنگی بین وزارت ورزش و وزارت خارجه به عنوان متولیان اصلی دیپلماسی ورزشی، آموزش مدیران سیاسی - ورزشی کشور با اصول اولیه تعاملات بین‌المللی در سطح جهانی، تدوین و اجرای برنامه جامع و علمی در جهت گسترش و ارتقای دیپلماسی ورزشی، تعریف و تبیین مفهوم دیپلماسی ورزشی به دستگاه‌ها و نهادهای دولتی فعال در حوزه دیپلماسی عمومی، راهکارهای مهم در توانمندسازی و تقویت دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه نخبگان است

کنار یکدیگر افق روشن‌تر و مؤثری را برای کسب موفقیت‌های دیپلماتیک بین‌المللی به دست می‌دهد (۳). علاوه بر حوزه‌های فرهنگی، ورزش به عنوان یکی از ابعاد مهم و تأثیرگذار نقش بسزایی در توسعه اقتصاد سیاسی کشورها داشته است (۸). به دلیل جنبه‌های سیاسی و فرهنگی، ورزش به شکلی گسترده به رسمیت شناخته شده است و امروزه ورزش بین‌الملل جزء جدایی‌ناپذیر پویای روابط میان ملت‌هاست (۹). در این باره می‌توان گفت سهم هر کشور از صنعت ورزش بسته به نوع فرهنگ و دیدگاه تصمیم‌گیران سیاسی آن متفاوت است؛ در کشورهایی که ورزش صرفاً ابزاری برای سرگرمی مردم بوده در مقایسه با کشورهایی که ورزش به منزله بخشی از اقتصاد کلان آنها مطرح است، گردش مالی متفاوتی از ورزش را شاهدیم (۱۰). به طور مثال در انگلستان، صنایع ورزشی در بین ۱۵ صنعت بزرگ آن کشور قرار گرفته است و در مقابل در بعضی کشورهای توسعه‌نیافته، ورزش حتی صنعت کوچک مولد نیز به شمار نمی‌رود. ولی آنچه مشخص است سهم بالای درآمد کشورهای پیشرفته از صنایع ورزشی است. به عبارتی در دنیای آنها، ورزش حرفه‌ای دیگر یک تفریح نیست، بلکه صنعتی پرسود با قابلیت بالا برای جذب سرمایه است. برای نمونه برزیل به عنوان یکی از قدرت‌های پنج‌گانه اقتصاد نوظهور - بریکس^۱ با طراحی دهه ورزش (بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۱۰) تلاش کرد تا با میزبانی رشته‌های مختلف ورزشی مانند جام جهانی فوتبال در سال ۲۰۱۴ یا المپیک تابستانی ۲۰۱۶ ريو علاوه بر استفاده از میراث این مسابقات در توسعه اقتصادی، خود را به عنوان کشوری استاندارد در عرصه بین‌الملل معرفی کند (۱۱). از این رو توجه به ورزش و رویدادهای ورزشی می‌تواند همچون چتری سایر حوزه‌های اشتغال را تحت تأثیر قرار

1 . BRICs: Brazil, Russia, India, China, South Africa

شد. در سطح یک به‌عنوان سطح زیربنایی و سازنده، توسعه فرهنگی و در آخرین سطح برندیگ و پرستیژ بین‌المللی قرار گرفت. پس از تحلیل MICMAC، مؤلفه‌ها براساس قدرت نفوذ و وابستگی، در سه ناحیه پیوندی (توسعه فرهنگی و صلح‌دوستی)، مستقل (تعاملات رسانه‌ای، وحدت و هویت ملی، توسعه سیاسی و مبارزه با انزوا)، و وابستگی (بعد تاریک، توسعه اقتصادی، برندیگ و پرستیژ بین‌المللی و توسعه قدرت هوشمندانه) دسته‌بندی شدند (۱۸). شاه‌رضایی و شیرزادی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «نقش ورزش در گسترش مناسبات بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران» به بررسی نقش ورزش در عرصه روابط و مناسبات بین‌المللی ایران پرداختند. یافته‌های پژوهش آنان نشان‌دهنده تأکید و توجه بیشتر به نقش ورزش در توسعه روابط دوستانه و گسترش همکاری‌ها با سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی به‌دلیل نقش عوامل فرهنگی، قدرت نرم و تعامل در سیاست خارجی و توجه به ورزش به‌عنوان ابزاری در جهت ارتقای پرستیژ بین‌المللی کشور با کسب موفقیت‌ها و افتخارات در عرصه‌های ورزشی بین‌المللی و نمایش قدرت است (۱۹). جانکوویک (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با نام «تقویت حل اختلافات بین‌المللی: نقش دیپلماسی ورزشی» نشان داد که نه‌تنها تمرینات المپیک باستانی، بلکه قواعد بازی فوتبال نشان می‌دهد که ورزش‌ها می‌توانند به‌عنوان وسیله‌ای مکمل در حل و فصل اختلافات بین‌المللی کار کنند. دیپلماسی ورزشی ابزاری است که نگرش‌های سیاسی را بیان می‌کند و می‌تواند تصویر ملی را بهبود بخشد. دیپلماسی ورزشی پایه‌ای برای جهت‌گیری بیشتر افکار عمومی است، همچنین می‌تواند فضای خوبی بین کشورها برای حل اختلافات ایجاد کند. هدف این پژوهش بررسی کاربردپذیری دیپلماسی ورزشی در محیط جهانی فعلی است و سازوکارهایی را برای اختلافات مربوط

(۱۵). شریعتی فیض‌آبادی و ناظمی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «طراحی مفاهیم فرهنگ صلح‌ساز ورزش در توسعه روابط بین‌الملل» به این نتیجه رسیدند که از میان پدیده‌های مختلف، ورزش به‌عنوان یکی از مصادیق بارز صلح‌جویی در هزاره سوم توانسته است نقش ویژه‌ای در میان برنامه‌های صلح‌جویانه کشورهای در حال توسعه بریک (برزیل، چین، روسیه، هند و آفریقای جنوبی) ایفا کند و این کشورها از ورزش به‌عنوان اهرم و ابزاری برای بیان خواسته‌های خود از جامعه جهانی استفاده کرده‌اند. جمهوری اسلامی ایران نیز به‌دنبال مطرح کردن طرح ویو در سال ۲۰۱۳ در مجمع عمومی سازمان ملل، می‌تواند از ظرفیت ورزش ملی به‌منظور تحقق آرمان و اهداف خود در عرصه بین‌المللی استفاده کند. همچنین یافته‌ها نشان داد ۳۴ مفهوم پرتکرار در حوزه ورزش می‌تواند نقش تبیینی در ایجاد مفهوم فرهنگ صلح‌ساز داشته باشد. در میان این گویه‌ها «جایگزینی ورزش به‌جای جنگ و دیپلماسی نظامی و ایجاد دوستی بین‌المللی» پرتکرارترین گویه بود (۱۶). محمدی عزیزآبادی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «جایگاه ورزش در سیاست داخلی و بین‌المللی برای ایجاد صلح و دوستی» دریافتند که ورزش نقش‌های مهم و راهبردی زیر را در روابط ملت‌ها و دولت‌ها در سطوح مختلف دارد؛ بهبود و تصحیح تصویر یک ملت، تقویت دوستی، افزایش صلح و توسعه دوستی بین ملت‌ها، پیشبرد تجارت و گردشگری، تشویق توسعه بین‌المللی، وحدت بخشیدن به اقلیت‌ها و مهم‌تر از همه، بهبود روابط بین‌الملل برای دوستی بین ملت‌ها از جمله این نقش‌های راهبردی است (۱۷). باقری، شریعتی فیض‌آبادی و نظریان (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «مدلسازی نرم (ISM) مؤلفه‌های دیپلماسی ورزش» پس از تحلیل داده‌ها، مؤلفه‌های دیپلماسی ورزشی را در هفت سطح قرار دادند که براساس آن گراف ISM طراحی

سال توانستند بر سلطه شوروی بر هاکی روی یخ جهان پایان دهند. مسابقات ورزشی به معنای جنگی است که نتایج آن مرگ نیست و آثار اقتصادی جهانی شدن را نیز در صنعت ورزش نشان می‌دهد (۲۲). فزونی^۳ (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «دین، سیاست و طبقه اجتماعی؛ تضاد و رقابت در فوتبال ایران» توسعه مذهبی، طبقاتی، جنسیتی و نژادی را از طریق فوتبال در ایران بررسی کرد. وی فوتبال را انعکاس ساخت ملی حکومت ایران و ماحصل قدرت‌نمایی مذهب با طبقات اجتماعی می‌داند. از نظر فزونی، ناتوانی حکومت در کنترل منازعات فوتبالی ایران موجبات تضعیف حکومت را فراهم می‌آورد و این موضوع خود دستمایه حمایت بیش از پیش آنان از رشته ورزشی کشتی به عنوان ورزش ملی می‌شود. او معتقد است فوتبال فضایی پرتلاطم و مناسب برای بروز تعارض‌ها و تضادهای مختلف است. از دید او پیش از انقلاب رژیم پهلوی و پس از انقلاب نیز دولت‌های وقت از فوتبال استفاده ابزاری کرده و به عنوان اهرمی سیاسی و اقتصادی برای رسیدن به اهداف حکومتی خود استفاده کرده‌اند (۲۳). مان^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «بازی، مجموعه، مسابقه: ورزش و آینده دیپلماسی» نشان داد دیپلماسی ورزشی زمینه مشروع مطالعه در روابط بین‌الملل است و در این پژوهش استدلال می‌شود که تمرینات ورزشی مشترک کشورها با یکدیگر، به رغم تضاد نسبی آنها، موجبات نرم شدن نگرش مردم دو کشور نسبت به هم می‌شود. کشورهای متمرکز بر مفهوم دیپلماسی ورزشی ثابت کرده‌اند که توانایی شکستن اختلافات دیپلماتیک را دارند (۲۴). چهابی^۵ (۲۰۱۳) در پژوهشی با نام «دیپلماسی ورزشی بین ایالات متحده آمریکا و ایران» به بررسی نقش و جایگاه دیپلماسی ورزشی در برقراری

بین‌المللی، مشکلات جهانی و مسائل حقوقی عملی ارائه می‌دهد (۲۰). اشنایدر^۱ (۲۰۱۶) در پژوهش خود با عنوان «ورزش به عنوان تسهیل‌کننده روابط مثبت بین‌المللی»، نشان داد که ورزش از طریق روابط بین‌المللی بهبود یافته، می‌تواند به حل مشکلات جهانی معاصر کمک کند. ورزش در سراسر جهان و حکومت‌ها بدون در نظر گرفتن وضعیت فعلی تسهیل‌کننده مناسبی در روابط مثبت است. به عنوان یک فعالیت مشترک بین‌المللی، ورزش‌ها می‌توانند موجب تعاملات بین‌الملل، ایجاد حسن نیت میان ملت‌ها، ایجاد دوستی و وفاداری در میان افراد از ملل مختلف شوند. به اشتراک‌گذاری و درک متقابل مفاهیم بین کشورهای میزبان در رویدادهای ورزشی بین‌المللی و میهمانی‌ها، نتیجه تعاملات است که می‌تواند هویت ملی را تقویت کند، همچنین سبب ایجاد احساسات مثبت بین افراد در سراسر کشور شود. اگر شهروندان جهانی ذهنی باز داشته باشند، ورزش به عنوان یک تسهیل‌کننده، در واقع می‌تواند روابط بین‌المللی را تقویت کند (۲۱). بویسیوگولو و اوگوز^۲ (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان «نقش ورزش در روابط بین‌الملل» بیان کردند که ورزش به ابزار تحریم بزرگ در روابط بین‌الملل تبدیل شده است. این پدیده در سده گذشته مورد توجه بسیاری از سازمان‌ها بوده که این موضوع تا به امروز ادامه داشته و بسیاری از کشورهای جهان به دنبال استفاده از این فضای کم‌هزینه و اثربخش‌اند. در سده گذشته و در بحبوحه جنگ سرد، ورزش نقش مهمی در آزمون قدرت و رقابت بین دو قطب جنگ سرد - شوروی و ایالات متحده - داشته است که نمونه آن را می‌توان در دهه ۱۹۸۰ میلادی و رقابت تیم‌های هاکی روی یخ ایالات متحده و شوروی دانست؛ جایی که آمریکایی‌ها پس از ۳۰

4 . Munt

5 . Chehabi

1 . Schneider

2 . Boyacioglu & Oguz

3 . Fozooni

ایران‌هراسی پیگیری شده است)، وجود نقشه راهی مناسب برای خنثی کردن این هجمه‌ها و تصحیح تصویر بین‌المللی در اذهان مردم جهان به‌ویژه کشورهای غربی بیش از پیش ضروری به‌نظر می‌رسد (۱۵). جایگاه ایالات متحده در نظام بین‌الملل و همچنین نقش و جایگاه راهبردی ایران در منطقه، ضرورت‌های متقابلی را برای برقراری رابطه مناسب به‌وجود آورده است. ورزش ایران به‌عنوان یکی از قدرتهای آسیا همواره در عرصه بین‌المللی توانسته است جایگاهی ممتاز را به‌ویژه در رشته‌های والیبال، کشتی، تکواندو، وزنه‌برداری و فوتبال کسب کند و حتی در بازی‌های المپیک تابستانی ۲۰۱۲ لندن در رده هفدهم بالاتر از کشورهای برزیل، اسپانیا، آرژانتین، ترکیه و ... قرار گیرد. از این رو پژوهش حاضر تلاش کرد تا ضمن شناسایی ابعاد و ظرفیت‌های دیپلماتیک ورزش ایران، از این بستر به‌عنوان ابزاری برای آغاز و تقویت روابط سیاسی با کشورهای غربی به‌ویژه ایالات متحده استفاده کند.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها از نوع پیمایشی و به لحاظ هدف، کاربردی محسوب می‌شود. در ابتدا با بررسی و مرور ادبیات پژوهشی دیپلماسی ورزش مهم‌ترین گویه‌های تأثیرگذار دیپلماسی ورزش با استفاده از روش دلفی فازی با استفاده از نظر ۱۰ فرد خبره صاحب اثر در حوزه دیپلماسی ورزشی استخراج شدند. مشخصات متخصصان در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. وضعیت جمعیت‌شناختی نمونه مطالعاتی کیفی

ردیف	متغیرهای جمعیت‌شناختی	گزینه‌ها	فراوانی
۱	جنسیت	مذکر	۹
		مؤنث	۱
۲	تخصص	روابط بین‌الملل و سایر علوم ورزشی	۳
۳	تحصیلات	کارشناسی ارشد	۲
		دکتری	۸

ارتباط بین دو کشور از لحاظ سیاسی پرداخته است. او به قدرت رسیدن دولت اصلاحات در انتخابات ریاست جمهوری ایران در سال ۱۹۹۷ را نقطه آغازی برای رویکرد دوستانه در برابر کشورهای مختلف دنیا گزارش کرد. رئیس‌جمهور دولت اصلاحات در سال ۱۹۹۸ پیشنهاد کرد که از ورزش به‌عنوان ابزاری دیپلماتیک برای بهبود روابط سیاسی بین دو کشور ایران و ایالات متحده، همانند دیپلماسی تنیس روی میز نیکسون استفاده شود (۲۵).

با وجود حضور دیپلماسی ورزش به‌عنوان ابزاری ناشناخته در توسعه روابط بین‌الملل جمهوری اسلامی ایران در گذشته (۶)، پس از گذشت چهار دهه از انقلاب اسلامی، سیاست خارجه کشورهای غربی به‌ویژه ایالات متحده بر مبنای تهدید، ارباب و تحریم جمهوری اسلامی ایران، موجب دوری دو کشور از تفاهم و صلح بین‌الملل شده است. چه در فضای ملتهب پیش از برجام دیروز و چه در تلاش برای ماندگاری کشورهای غربی ۱+۵ در دوران پسابرجامی امروز، ورزش ایران همچنان توانسته است بارقه‌های امید را در تقویت تعاملات دیپلماتیک میان این کشورها زنده نگه‌دارد که آخرین نمونه آن را می‌توان حضور والیبالیست‌های ایرانی در مرحله نهایی لیگ جهانی والیبال ۲۰۱۹ در خاک ایالات متحده دانست. از آنجا که ایران در دهه گذشته به‌دلیل پیروی از آرمان‌های انقلابی، تضادهای ایدئولوژیک با شرق و غرب و نیز تفاوت‌های رفتاری در حوزه سیاست خارجی همواره آماج بیشترین حمله‌های رسانه‌ای و تبلیغاتی در افکار عمومی بین‌المللی بوده است (تبلیغاتی که از طریق پروژه‌های اسلام‌هراسی، شیعه‌هراسی و

توزیعی، ۲۱۸ عدد قابل استفاده بود. در ادامه به منظور پیدا کردن و تعیین روابط بین مؤلفه‌ها (که به متغیر تبدیل شده‌اند) از آزمون کولموگروف اسمیرنوف، همبستگی اسپیرمن، تحلیل عاملی اکتشافی، مدلسازی ساختاری تفسیری^۱ با کمک ۱۱ نفر خبره که ده نفر از آنها همان خبره‌های بخش دلفی فازی بودند، استفاده شد.

یافته‌ها

به منظور انجام آزمون‌های کمی در نرم‌افزار، پرسشنامه بین ۲۱۸ نفر توزیع شد که در جدول ۲ آمار این افراد نشان داده شده است.

بنابراین پرسشنامه‌ای تهیه شد و در اختیار خبرگان قرار گرفت تا بتوانند به غربال مؤلفه‌ها بپردازند و اهمیت آنها را شناسایی کنند. نمونه آماری در بخش دوم شامل تمامی متخصصان و کارشناسان دیپلماسی ورزش، شامل مسئولان امور بین‌الملل فدراسیون‌ها، کارشناسان دفتر بین‌الملل وزارت ورزش، کارشناسان سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، استادان و دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی دارای اثر در حوزه دیپلماسی عمومی و دیپلماسی ورزشی بود. براساس فرمول کوکران برای حجم جامعه نامعلوم و با توجه به طیف لیکرت ۵ تایی سوالات برابر با ۱۷۰ نفر بود که با احتساب ریزش در نهایت از میان ۲۲۰ پرسشنامه

جدول ۲. وضعیت جمعیت شناختی نمونه مطالعاتی کمی

ردیف	متغیرهای جمعیت شناختی	گزینه‌ها	فراوانی	درصد
۱	جنسیت	مذکر	۱۲۶	۵۸
		مؤنث	۹۲	۴۲
۲	تأهل	مجرد	۷۴	۳۴
		متأهل	۱۴۴	۶۶
۳	تحصیلات	کارشناسی	۹۵	۴۳
		کارشناسی ارشد	۸۶	۴۰
		دکتری	۳۷	۱۷
۴	سن	زیر ۳۰ سال	۵۶	۲۶
		۳۱ تا ۴۰	۷۸	۳۶
		۴۱ تا ۵۰	۵۰	۲۳
		۵۱ سال و بالاتر	۳۴	۱۵

ادامه با استفاده از ارزش آستانه پیشنهاد شده در ادبیات، وضعیت هر عامل (تأیید/رد) مشخص شد. ۳۳ گویه از گویه‌های دیپلماسی ورزشی برای طراحی پرسشنامه استفاده شدند. همچنین یک سؤال آزاد در انتهای پرسشنامه گنجانده شده بود که در آن از پاسخ‌دهندگان خواسته شده بود هر عامل مؤثری را که از نظر آنها برای هدف پژوهش با اهمیت است، ذکر کنند. دوم، از پرسشنامه برای گردآوری نظرهای خبرگان در گروه تصمیم‌گیری

پیش از طراحی مدل مفهومی پژوهش به کمک مدلسازی ساختاری-تفسیری، لازم است مؤلفه‌های موردنظر به کمک بررسی مطالعات گذشته و دریافت نظر کارشناسان صورت پذیرد. بدین منظور در گام نخست که شناسایی متغیرهای مربوط به مسئله است، نظرهای داده‌شده توسط گروه تصمیم‌گیرنده با استفاده از طیف ۵ تایی لیکرت جمع‌آوری شد و سپس با توجه به نظرهای خبرگان، عدد فازی مثلثی به عوامل تخصیص داده شد. در

ادبیات، وضعیت هر عامل (تأیید/رد) مشخص شد. ۳۳ گویه از گویه‌های دیپلماسی ورزشی برای طراحی پرسشنامه استفاده شدند. همچنین یک سؤال آزاد در انتهای پرسشنامه گنجانده شده بود که در آن از پاسخ‌دهندگان خواسته شده بود هر عامل مؤثری را که از نظر آنها برای هدف پژوهش بااهمیت است، ذکر کنند. دوم، از پرسشنامه برای گردآوری نظرهای خبرگان در گروه تصمیم‌گیری استفاده شد تا اهمیت نسبی عوامل مؤثر و رتبه آنها به دست آید. بر این اساس گردآوری اطلاعات در دو مرحله صورت گرفت؛ در گام اول پرسشنامه در اختیار اعضای گروه خبره قرار گرفت و از آنها خواسته شد نظرشان را درباره هر معیار در قالب متغیرهای کلامی مندرج در پرسشنامه بیان کنند. با توجه به فرمول‌های محاسبه میانگین، میانگین فازی و عدد فازی قطعی شده استخراج شد. در نهایت ۷ عامل شناسایی و نامگذاری شدند. در این مرحله سعی شده است به سؤال «عوامل مؤثر در دیپلماسی ورزشی کدام‌اند؟» پاسخ داده شود. برای نامگذاری عامل‌ها از دو معیار کلی «قابل کنترل بودن/یا نبودن» و «کلی بودن/یا خاص بودن» استفاده شده است. در نهایت ۷ مؤلفه شناسایی شدند که در جدول ۳ مشخص شده‌اند.

استفاده شد تا اهمیت نسبی عوامل مؤثر و رتبه آنها به دست آید. بر این اساس گردآوری اطلاعات در دو مرحله صورت گرفت؛ در گام اول پرسشنامه در اختیار اعضای گروه خبره قرار گرفت و از آنها خواسته شد نظرشان را درباره هر معیار در قالب متغیرهای کلامی مندرج در پرسشنامه بیان کنند. با توجه به فرمول‌های محاسبه میانگین، میانگین فازی و عدد فازی قطعی شده استخراج شد. در نهایت عامل‌های شناسایی شده نامگذاری شدند. در این مرحله سعی شده است به پرسش «عوامل مؤثر در دیپلماسی ورزشی کدام‌اند؟» پاسخ داده شود. برای نامگذاری عامل‌ها از دو معیار کلی «قابل کنترل بودن/یا نبودن» و «کلی بودن/یا خاص بودن» استفاده شده است. عامل اول: عامل اول شامل گویه‌های ۲، ۳، ۱۵، ۱۷، ۲۳ و ۳۰ است که ۱۳/۳۵۷ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. این عامل‌ها بیشترین واریانس را دارا هستند. این عامل شامل شش گویه به شرح زیر است:

گام نخست: شناسایی متغیرهای مربوط به مسئله

نظرهای داده‌شده توسط گروه تصمیم‌گیرنده با استفاده از طیف ۵ تایی لیکرت جمع‌آوری شد، سپس با توجه به نظرهای خبرگان، عدد فازی مثلثی به عوامل تخصیص داده شد. در ادامه با استفاده از ارزش آستانه پیشنهادشده در

جدول ۳. عامل‌های شناسایی و دسته‌بندی شده با استفاده از روش تحلیل اکتشافی

مؤلفه استخراجی	گویه
تبادل فرهنگی کشورها	دیپلماسی ورزشی ابزاری برای ارائه تصویر واقعی مردم ایران به جهانیان است.
	ورزش موجب تقویت تعاملات مردم جهان است.
	ورزش‌های بومی، محلی و باستانی بستری مناسب برای توسعه گفتمان انقلاب است.
	ورزش ابزاری است تا مردم یک کشور در مقابل مردم کشور دیگر قرار گیرند.
	ورزش عامل توسعه ارتباط فرهنگی میان مردمان کشورهاست.
	رویدادهای ورزشی نقش اصلی در بهبود دیپلماسی عمومی میان ایران و آمریکا بازی می‌کنند.
	حوادث ورزشی بین‌المللی در ایالات متحده آمریکا به مراتب کمتر از ایران تحت پوشش قرار می‌گیرند.
	تفاهم و تعاملات جامع و کلی با کشورهای غربی، پیش‌نیاز توسعه دیپلماسی ورزشی است.
	قوانین حکومتی و دولتی مانع از تحقق اهداف دیپلماسی ورزشی در ایران می‌شود.
	ورزش ابزاری برای توسعه روابط دیپلماتیک است.
حضور یک کشور در رویدادهای ورزشی می‌تواند یک کشور را از انزوای سیاسی و ژئوپلیتیکی خارج کند.	

جریان‌های سیاسی موجود	<p>ورزش موجب بازسازی نهادهای داخلی می‌شود.</p> <p>ورزش ابزاری برای ترویج قدرت و سلطه است.</p> <p>از طریق ورزش کشورها سعی دارند به اهداف گسترده خود در کسب قدرت دست یابند.</p> <p>ورزش موجبات تقارب جغرافیایی سیاسی به جغرافیایی طبیعی را فراهم می‌آورد.</p>
ایجاد صلح	<p>ورزش به بهبود روابط خارجی و افزایش تفاهم دولت‌ها کمک می‌کند.</p> <p>ورزش می‌تواند جایگزینی برای جنگ و دیپلماسی نظامی باشد.</p> <p>ورزش عامل ایجاد جنگ روانی میان دولت‌هاست.</p> <p>ورزش ابزاری علیه دوپینگ، تنوع نژادی، قومی، منطقه‌ای و طبقاتی است.</p> <p>ورزش برای کشورهایی که دارای فضای سرد سیاسی متقابلی‌اند، می‌تواند موجب تلطیف و عادی‌سازی رابطه میان دو کشور شود.</p>
وحدت ملی و مردمی	<p>ورزش فضایی مناسب برای اثرگذاری بر افکار عمومی است.</p> <p>ورزش منبعی برای تضاد و اختلاف کشورهاست.</p> <p>دیپلماسی ورزشی میان ملت‌ها مستلزم تغییر در دشمنی‌های دو جامعه و برقراری پیوندهای دوجانبه است.</p> <p>ورزش، رهبری، کار تیمی، احترام به قوانین و احترام به یکدیگر را می‌آموزد.</p>
توسعه اقتصادی	<p>ورزش عامل توسعه پایدار کشورهاست.</p> <p>ورزش برون‌دهای اقتصادی را افزایش می‌دهد.</p> <p>ورزش بین دو کشور موجب ارتباط پایدار و توسعه میان دو کشور می‌شود.</p> <p>ورزش دستمایه انقلاب ارتباطات و اطلاعات است.</p> <p>ورزش نقش مهمی در زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مردم کشورهای مختلف دارد.</p>
تحول و ارتباطات	<p>نقش ورزش از یک فعالیت بدنی فراتر رفته و کارکردهای مختلف اجتماعی، آموزشی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی پیدا کرده است.</p>
جریان‌های مذهبی	<p>دیپلماسی ورزشی متأثر از ایدئولوژی مذهبی و سیاسی است.</p> <p>ورزش گوناگونی مذهبی را کاهش می‌دهد.</p>

در گام دوم تشکیل ماتریس خودتعاملی ساختاری دیپلماسی ورزش و مقایسه آنها با استفاده از چهار حالت صورت پذیرفت. بدین صورت که از ابعاد و مؤلفه‌های روابط مفهومی تشکیل شده است.

جدول ۴. ماتریس خودتعاملی ساختاری عوامل مؤثر بر دیپلماسی ورزشی (منبع: خبرگان)

	i							j
	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۱	V	V	V	X	X	X	X	جریان‌های سیاسی
۲	V	V	V	X	X	X	X	جریان مذهبی
۳	V	V	V	V	X	X	X	تحول و ارتباطات
۴	V	V	V	X	A	X	X	تبادل فرهنگی کشورها
۵	V	X	X	X	A	A	A	وحدت ملی
۶	V	X	X	X	A	A	A	ایجاد صلح
۷	X	A	A	A	A	A	A	توسعه اقتصادی

در مراحل سوم و چهارم ماتریس دسترسی اولیه و نهایی

ایجاد شد:

جدول ۵. ماتریس دسترسی اولیه و نهایی

قدرت نفوذ								i	j	
	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱			
۷	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	جریان‌های سیاسی
۷	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	جریان مذهبی
۷	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	تحول و ارتباطات
۶	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	تبادل فرهنگی کشورها
۴	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	وحدت ملی
۴	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	ایجاد صلح
۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	توسعه اقتصادی
۳۷	۷	۶	۶	۶	۳	۴	۴	۴	۴	میزان وابستگی

دستیابی و عناصر مشترک آن کاملاً یکسان باشند. پس از تعیین این متغیر یا متغیرها آنها را از جدول حذف کرده و با بقیه متغیرهای باقی‌مانده جدول بعدی را تشکیل خواهیم داد. در جدول دوم نیز همانند جدول اول متغیر سطح دوم را مشخص کرده و این کار را تا تعیین سطح همه متغیرها ادامه خواهیم داد.

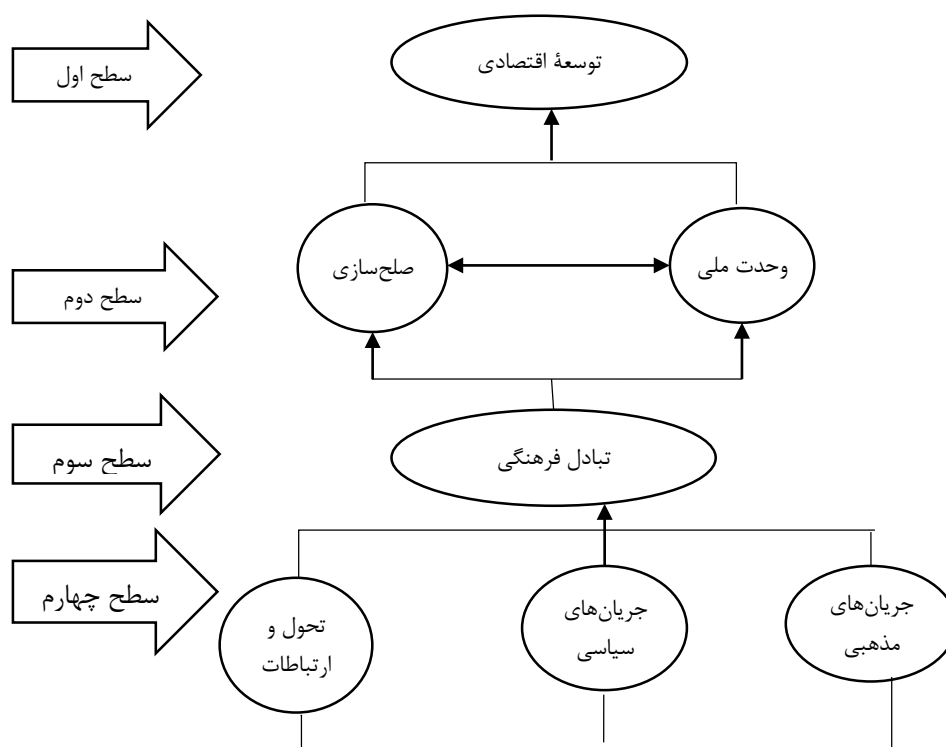
در مرحله پنجم پس از تعیین مجموعه دستیابی و پیش‌نیاز برای هر متغیر عناصر مشترک در مجموعه دستیابی و پیش‌نیاز برای هر متغیر شناسایی شدند. پس از تعیین مجموعه‌های پیش‌نیاز و دستیابی و عناصر مشترک نوبت به تعیین سطح متغیرها (عناصر) می‌رسد. در اولین جدول متغیری دارای بالاترین سطح است که مجموعه

جدول ۶. تعیین سطوح متغیرها

ابعاد	مجموعه دستیابی	مجموعه پیش‌نیاز	عناصر مشترک	سطح بندی
۱	۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷	۱-۲-۳-۴	۱-۲-۳-۴	سطح چهارم
۲	۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷	۱-۲-۳-۴	۱-۲-۳-۴	سطح چهارم
۳	۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷	۱-۲-۳-۴	۱-۲-۳-۴	سطح چهارم
۴	۱-۲-۴-۵-۶-۷	۱-۲-۳	۱-۲-۳-۴	سطح سوم
۵	۴-۵-۶-۷	۱-۲-۳-۴-۵-۶	۴-۵-۶	سطح دوم
۶	۴-۵-۶-۷	۱-۲-۳-۴-۵-۶	۴-۵-۶	سطح دوم
۷	۷	۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷	۷	سطح اول

ارتباطات قرار گرفته است که همانند زیربنای مدل عمل می‌کند و مدل از این مورد شروع شود و به سایر متغیرها منجر می‌شود. در سطوح بعدی مؤلفه‌های دیگری قرار دارند که در شکل ۱ نمایش داده شده است.

در مرحله بعد پس از تعیین روابط و سطح متغیرها، مدل اولیه پژوهش ترسیم شد. به همین منظور ابتدا متغیرها را برحسب سطح آنها به ترتیب از پایین به بالا تنظیم می‌شوند. در مدل حاضر متغیرها در چهار سطح قرار گرفتند. در بالاترین سطح مدل توسعه اقتصادی قرار گرفته است، که بیشترین اثر (ضریب وابستگی) را می‌پذیرد. در پایین‌ترین سطح جریان‌های سیاسی، مذهبی و تحول و

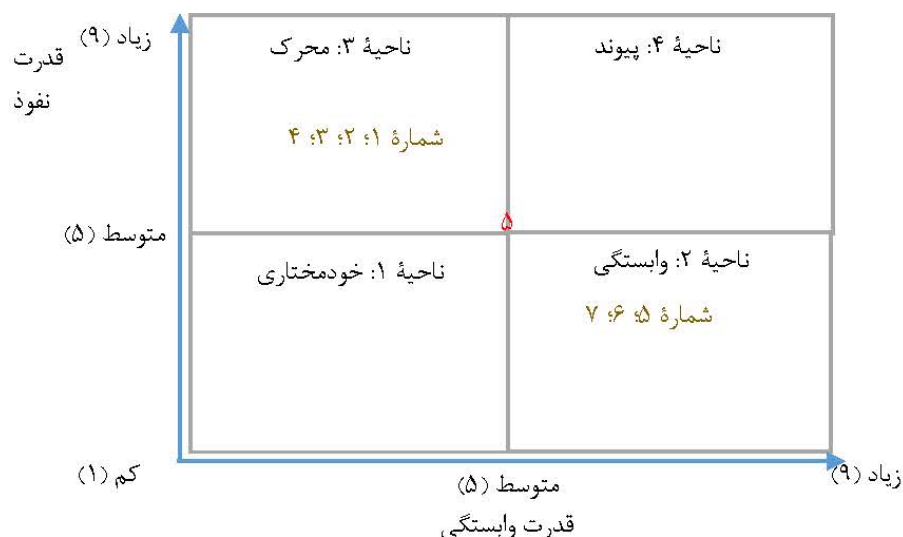
شکل ۱. مدل استخراجی از فرایند مدلسازی ساختاری تفسیری

قدرت وابستگی کم هستند. در دسته بعدی متغیرهای وابسته قرار دارند که به گونه ای نتایجی از فرایند توسعه محصول هستند و خود کمتر می توانند زمینه ساز متغیرهای دیگر شوند. تمام نتایج در شکل ۲ و جدول ۷ نشان داده شده اند.

در مرحله هفتم تجزیه و تحلیل قدرت نفوذ و میزان وابستگی با استفاده از نمودار MICMAC انجام گرفت. براساس قدرت وابستگی و قدرت نفوذ متغیرها می توان یک دستگاه مختصات تعریف و آن را به چهار قسمت مساوی تقسیم کرد. در این پژوهش گروهی از متغیرها در زیرگروه محرک قرار گرفتند. این متغیرها دارای قدرت نفوذ زیاد و

جدول ۷. درجه قدرت نفوذ و وابستگی متغیرها منبع: محقق

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
قدرت نفوذ	۷	۷	۷	۶	۴	۴	۱
قدرت وابستگی	۴	۴	۴	۳	۶	۶	۷

شکل ۲. قدرت نفوذ و وابستگی متغیرها

نشان داد که همه روابط در سطح خطای ۰/۰۱ معنادارند و جهت تغییرات، هم‌جهت است. بنابراین فرض صفر رد و فرض یک یعنی وجود ارتباط معنادار تأیید می‌شود، و میان تمامی متغیرهای پژوهش ارتباط دوطرفه مثبت و معناداری وجود دارد.

تحلیل مسیر و آزمون فرضیه‌ها

به‌منظور بررسی رابطه میان متغیرهای پژوهش، در ابتدا رابطه این متغیرها به‌منظور بررسی اولیه روابط با استفاده از همبستگی اسپیرمن سنجیده می‌شود. ضریب همبستگی اسپیرمن می‌تواند دورنمای کلی از روابط اجزای دو متغیر اصلی پژوهش را پیش رو قرار دهد. نتایج آزمون همبستگی

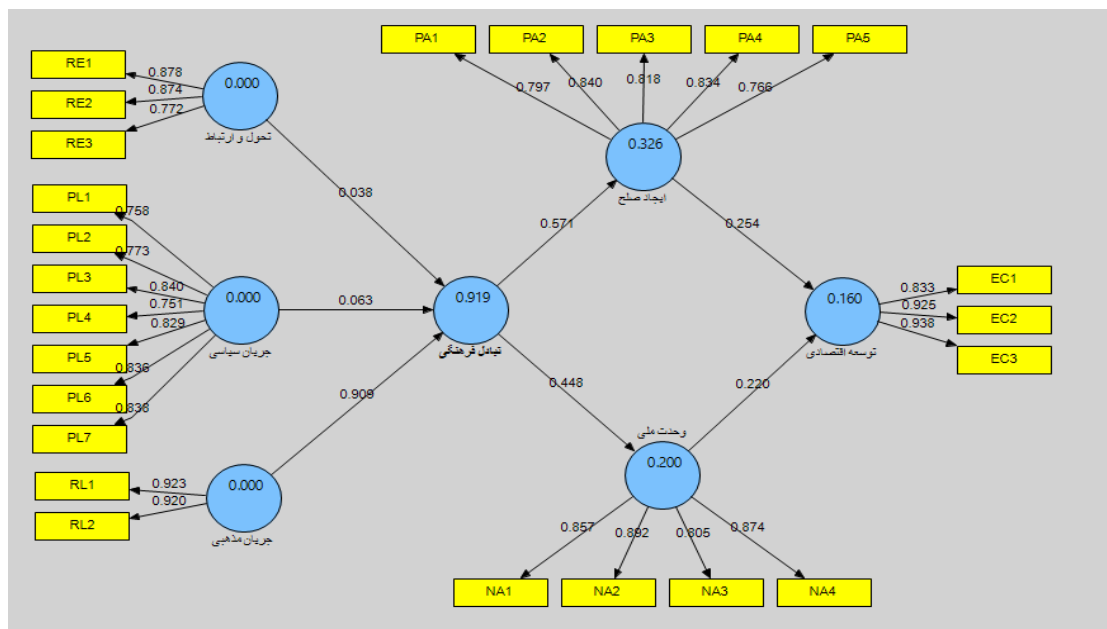
جدول ۸. ماتریس همبستگی بین متغیرهای موجود در تحقیق

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
جریان‌های سیاسی	همبستگی معناداری	۱	-----	-----	-----	-----	-----
تحول و ارتباط	۰/۳۲۱ معناداری	همبستگی معناداری	۱	-----	-----	-----	-----
جریان مذهبی	۰/۴۰۱ معناداری	۰/۲۷۴ معناداری	۱	-----	-----	-----	-----
تبادل فرهنگی	۰/۴۵۹ معناداری	۰/۵۴۹ معناداری	۰/۳۳۱ معناداری	۱	-----	-----	-----
وحدت ملی	۰/۶۰۹ معناداری	۰/۴۱۹ معناداری	۰/۳۶۲ معناداری	۰/۴۷ معناداری	۱	-----	-----
عامل صلح سازی	۰/۳ معناداری	۰/۵۶۶ معناداری	۰/۳۷۵ معناداری	۰/۵۷ معناداری	۰/۴۱۴ معناداری	۱	-----
توسعه اقتصادی	۰/۴۰۳ معناداری	۰/۲۷۴ معناداری	۰/۳۶۳ معناداری	۰/۳۰۹ معناداری	۰/۳۲ معناداری	۰/۳۵۶ معناداری	۱

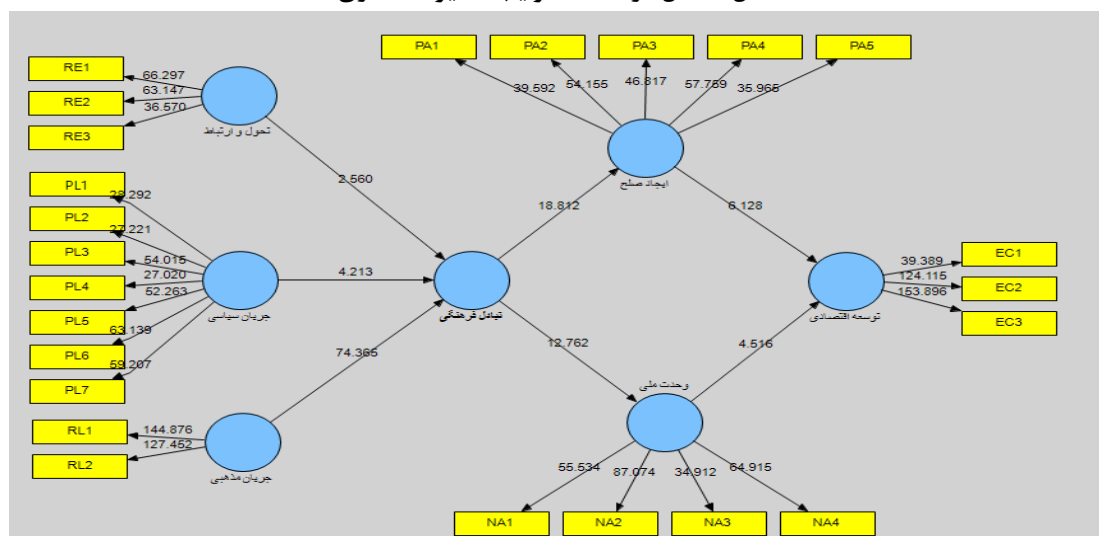
در نهایت به منظور ارزیابی مدل مورد مطالعه از نرم افزار PLS استفاده شد. آزمون ناپارامتریک بوت استراپ (تننهاوس^۱ و همکاران، ۲۰۰۵) با ۵۰۰ تکرار برای برآورد خطاهای استاندارد و آزمون فرضیات نیز به کار رفته است. معیار اساسی برای ارزیابی متغیرهای مکنون درون‌زا، ضریب تعیین R^2 است. مقدار R^2 (۰/۶۷، ۰/۳۳ و ۰/۱۹) در مدل‌های مسیری پی‌ال‌اس به ترتیب قابل توجه، متوسط و ضعیف است (آذر و همکاران، ۱۳۹۱). همان‌طور که مشاهده می‌شود، این مقدار برای متغیر توسعه متغیر تبادل فرهنگی مقدار ۰/۹۱۹ که مقدار قابل توجه و برای متغیر صلح‌سازی برابر با ۰/۳۲۶، برای متغیر وحدت ملی برابر با ۰/۲ که مقدار متوسط هستند و برای متغیر توسعه اقتصادی برابر با ۰/۱۶ که مقدار ضعیف است. هر ضریب مسیر در مدل ساختاری پی‌ال‌اس را می‌توان معادل یک ضریب بتای استاندارد شده در رگرسیون‌های کمترین مربعات معمولی در نظر گرفت.

پس از مشخص شدن متغیرهای مستقل و وابسته، اکنون به بررسی رابطه متغیرها با استفاده از مدل معادلات ساختاری نرم‌افزار PLS پرداخته می‌شود. در خروجی نرم‌افزار کدهایی مشاهده می‌شود که هر کدام بیانگر یک متغیر است؛ بدین‌صورت که جریان‌های سیاسی با (PL)، تبادل فرهنگی با (CU)، تحول و ارتباطات با (RE)، جریان مذهبی با (RL)، وحدت ملی با (NS)، عامل صلح‌سازی با (PA)، توسعه اقتصادی با (EC) نشان داده شده‌اند. معیار اساسی برای ارزیابی متغیرهای مکنون درون‌زا، ضریب تعیین R^2 است. مقدار R^2 (۰/۶۷، ۰/۳۳ و ۰/۱۹) در مدل‌های مسیری پی‌ال‌اس به ترتیب قابل توجه، متوسط و ضعیف است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، این مقدار برای متغیر صلح‌سازی برابر با ۰/۴۶۳، برای متغیر وحدت ملی برابر با ۰/۴۴۵ که مقدار قابل توجه هستند و برای متغیر توسعه اقتصادی برابر با ۰/۱۶۲ که مقدار ضعیف است. شکل ۶ مدل پژوهش بعد از تعیین رابطه بین مؤلفه‌ها را نشان می‌دهد.

به منظور بررسی روایی ابزار اندازه‌گیری از روایی همگرا به کمک معیار فورنل و لارکر (متوسط واریانس استخراج‌شده) استفاده شده است. حداقل (AVE) معادل ۰/۵ بیانگر اعتبار همگرایی کافی است؛ به این معنا که یک متغیر مکنون می‌تواند به‌طور متوسط بیش از نیمی از پراکندگی معرف‌هایش را تبیین کند. مقادیر متوسط واریانس استخراج‌شده برای متغیر تبادل فرهنگی، ۰/۷۳۲، توسعه اقتصادی ۰/۸۰۹، وحدت ملی ۰/۷۳۵، ایجاد صلح ۰/۶۵۸، جریان سیاسی ۰/۶۴۷، تحول و ارتباط ۰/۷۱۰ و جریان مذهبی ۰/۸۴۹ گزارش شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، مقدار متوسط استخراج‌شده برای متغیر مکنون با مدل انعکاسی بالاتر از ۰/۴ است که نشان‌دهنده روایی همگرایی مطلوب مدل اندازه‌گیری است.

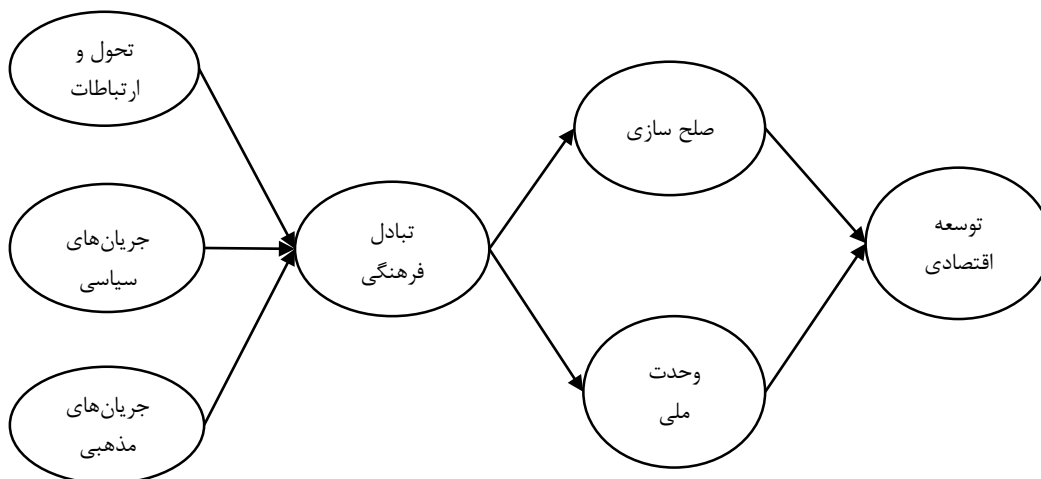

شکل ۴. مدل در حالت ضرایب مسیر ساختاری

شکل ۵. مدل در حالت اعداد معناداری

همان‌گونه‌که از مدل ساختاری پژوهش مشخص است، با توجه به عدد معناداری و ضریب ساختاری روابط بین متغیرها، بین متغیرهای جریان‌های سیاسی، جریان مذهبی و تحول و ارتباطات با متغیر تبادل فرهنگی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. علاوه بر آن بین متغیرهای تبادل فرهنگی و صلح‌سازی و وحدت ملی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در نهایت رابطه معنادار و مثبت بین دو متغیر وحدت ملی و صلح‌سازی با توسعه اقتصادی نیز تأیید شده است.

شکل ۶. مدل پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

طی چهار دهه تحریم جمهوری اسلامی ایران از سوی کشورهای غربی به‌ویژه ایالات متحده، بازیگران غیرحکومتی مختلفی مانند هنرمندان، دانشمندان و ورزشکاران توانسته‌اند تا حدودی تعاملات غیررسمی میان مردمان دو کشور را در بستر ابعاد دیپلماسی عمومی (دیپلماسی علمی، دیپلماسی هنری و دیپلماسی ورزشی) حفظ کنند. با توجه به حضور ورزش به‌عنوان ابزاری کم‌هزینه، پرمخاطب و اثربخش در عرصه بین‌الملل، در پژوهش حاضر سعی شد با استفاده از مدلسازی ساختاری تفسیری و مدل معادلات ساختاری به شناسایی و ارائه مدل دیپلماسی ورزشی ایران پرداخته شود و این مؤلفه‌ها در بستر روابط بین ایران و آمریکا بررسی شوند. با توجه به یافته‌های پژوهش ۷ عامل در رابطه با دیپلماسی ورزش ایران کشف شد. در بین این هفت عامل، جریان‌های سیاسی و فرهنگی، جزء جدایی‌ناپذیر دیپلماسی ورزش هستند که با همراه شدن یکدیگر می‌تواند از جمله عوامل مولد قدرت نرم در مقابل آمریکا محسوب می‌شود. به‌نظر می‌رسد اشتراکات فرهنگی میان مردم دو کشور از جمله ورزش به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های بارز فرهنگی کشورها می‌تواند کارگشای بسیاری

از مشکلات دو کشور باشد. نمونه این موضوع را می‌توان پیش از مسابقه فوتبال میان دو تیم ایران و آمریکا در جام جهانی ۱۹۹۸ فرانسه دید، جایی که فیفا از آن مسابقه به‌عنوان سیاسی‌ترین مسابقه فوتبال تاریخ نام برد. پیش از آغاز بازی مطبوعات خارجی تلاش داشتند تا این مسابقه را از ابعاد مختلف تحلیل که در یکی از این برنامه‌ها مادلین آلبرایت وزیر امور خارجه وقت با در دست گرفتن شاخه زیتون این مسابقه را نماد دوستی مجدد مردمان دو کشور تحلیل کرد، اگرچه برخی پژوهشگران مانند فزونی (۲۰۱۵)، فوتبال را ابزاری برای قدرت‌نمایی دو کشور در آن سال‌ها گزارش کردند.

از جنبه سیاسی به‌دلیل افزایش رسانه‌های جمعی و بازتاب گسترده اخبار ورزشی در سطح بین‌الملل، ورزش با سیاست پیوند نزدیکی دارد. اگرچه برخی معتقدند که ورزش ابزاری در دست سیاستمداران است (۸)، دیپلماسی ورزش مسیر جدی‌گانه را می‌تواند طی کند و خود را از چالش‌های سیاسی دور نگاه‌دارد. دیپلماسی ورزش تنش سیاسی بین ایران و آمریکا را از طریق ماهیت باارزش و محبوبیت ورزش کاهش می‌دهد، چراکه ورزش ذاتاً حس احترام و شادی متقابل را ترویج می‌دهد. دیپلماسی ورزشی

نکته مهم دیگر پژوهش این است که مؤلفه‌های دیپلماسی ورزش با یکدیگر مرتبطاند و با تغییر یکی، دیگری نیز دستخوش تغییر می‌شود؛ همان‌گونه که یافته‌ها نیز روابط مثبت و معنادار بین مؤلفه‌ها را تأیید کرد. بنابراین دیپلماسی ورزش در ایران موجبات ارائه دامنه گسترده‌ای از اهداف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را فراهم می‌کند. نه تنها ارزش‌هایی چون عدالت، پهلوانی، احترام، نظم و صبر را در بین ورزشکاران نهادینه می‌کند، بلکه آنها را با جهان‌بینی کشورهای دیگر آشنا می‌سازد که همین مسئله سبب نواندیشی در افکار و ذهن ورزشکاران می‌شود.

در نهایت نتایج نشان داد که توسعه اقتصادی از مهم‌ترین مؤلفه‌های دیپلماسی ورزش شناخته می‌شود. ورزش می‌تواند بخشی از اقتصاد کلان کشور ایران باشد و سهم چشمگیری از درآمد کشور را داشته باشد. در عصر امروز ورزش تنها یک فعالیت بدنی و تفریح محسوب نمی‌شود و می‌تواند صنعتی پرسود را رونق دهد. ادبیات نظری نشان داد بسیاری از کشورها با برگزاری رویدادهای ورزشی علاوه بر معرفی کشور خود به دیگران، سود سرشاری را نصیب خود می‌کنند (۱۱). بنابراین روابط دیپلماتیک در سایه ورزش با کشور آمریکا نه تنها زمینه همکاری‌های ورزشی را فراهم می‌کند، بلکه کشور ایران می‌تواند از حق میزبانی در مسابقات ورزشی معتبر استفاده کند و با کارآفرینی بخشی از مشکلات اقتصادی خود را حل کند و تراز تجاری مثبتی را ایجاد کند. کشورهای برزیل، آلمان، آفریقای جنوبی و روسیه از جمله مواردی هستند که در گذشته نه‌چندان دور میزبان مسابقات جهانی معتبری بودند که تلاش کردند خود را به‌عنوان کشوری استاندارد به جهان معرفی کنند. از دیگر مؤلفه‌های پژوهش وحدت ملی بود که به‌عنوان متغیری تأثیرگذار و تأثیرپذیر بررسی شد؛ مسابقات ورزشی نشان‌دهنده وحدت و همدلی مردم کشورهای مختلف است. پخش سرود ملی هنگام پخش مسابقات

همچنین می‌تواند ابزاری برای ظهور خرده‌فرهنگ‌ها و ارزش‌های فرهنگی میان دو کشور باشد. با قرار گرفتن مردم کشورهای مختلف در کنار یکدیگر و ظهور همین خرده‌فرهنگ‌ها، نه تنها تعاملات سازنده و مؤثر بین دولت‌های ایران و آمریکا شکل می‌گیرد، بلکه فراهم‌کننده شرایط تبادل فرهنگی بین مردم این دو کشور است و با توجه به اشاره صباغیان (۱۳۹۴)، پس از مدت کوتاهی موفقیت‌های دیپلماتیک سیاسی و فرهنگی بین دو کشور رقم می‌خورد (۳). آمریکایی‌ها با ارائه برنامه جامع «رشته‌های ورزشی متحد» تلاش دارند تا از ورزش در دو بعد سلب مشروعیت (مانند المپیک ۱۹۸۰ مسکو) و تقویت تعاملات دیپلماتیک استفاده که در این خصوص به‌نظر می‌رسد جمهوری اسلامی ایران باید تلاش کند با استفاده از روش‌ها و ابزارهای مختلف فرهنگی به تنش‌زدایی، زدودن تصویرهای منفی از خود، تصویرسازی مثبت از خود و شناساندن بهتر خود به مردم آمریکا اقدام کند. در کنار این عوامل با توجه به اهمیت دیپلماسی ورزش در ایجاد صلح بین کشورها (جانکوویک، ۲۰۱۷؛ شریعتی فیض‌آبادی و ناظمی، ۱۳۹۶)، تمایل به استفاده از ابزارهای نظامی و تهدیدآمیز را کاهش دهد و درهای مذاکره مستقیم را در سایه دیپلماسی ورزش باز کند. از سوی دیگر، داشتن روابط دوستانه با کشورهای دیگر زمینه را برای یکی از ابزارهای مهم پیاده‌سازی دیپلماسی ورزش که همان میزبانی رویدادهاست، فراهم می‌کند. بنابراین می‌توان گفت هرچه کشور ایران روابط دوستانه با سایر کشورها را گسترش دهد، شانس دستیابی سریع‌تر به ابزارهای دیپلماسی ورزش را افزایش می‌دهد. با توجه به اینکه ماهیت دیپلماسی زبان نرم و گفت‌وگوست، پرواضح است که در صورت پیاده‌سازی دیپلماسی ورزش، ادبیات گفتاری نظامی توسط هر دو کشور ایران و آمریکا کاهش می‌یابد و سبب کم شدن فشار روانی ایرانیان می‌شود.

دوستی بین دو کشور ایران و آمریکا می‌تواند زمینه کاهش تنش و تبلیغات منفی علیه ایران را فراهم سازد و حتی رسانه‌های جمعی دنیا را متقاعد کند تا در سایه ورزش و ارزش و محبوبیت در خود، دیدی مثبت را برای جهانیان القا دهد.

در این میان دعوت وزارت ورزش و جوانان و وزارت امور خارجه از ورزشکاران آمریکایی شاغل در لیگ‌های مختلف ایرانی در قالب جشن‌ها و میهمانی‌های مختلف می‌تواند تأثیری مثبت در اذهان آمریکایی در بازسازی تصویر ایران داشته باشد. به‌علاوه ارزیابی فعالیت‌های دو کشور در طول ۴۰ سال گذشته می‌تواند مشخص کند این فعالیت‌ها و اقدامات در راستای تحقق اهداف دیپلماسی ایران تا چه اندازه برآورنده اهداف ایران، منافع ملی و مصالح اسلامی ایران بوده است. در گام دوم تدوین نقشه راه برای دیپلماسی ورزشی ایران در رابطه با کشور آمریکا مانند آنچه این کشور در برنامه رشته‌های ورزشی متحد انجام داده است، سبب خواهد شد تا ظرفیت‌ها، چالش‌ها، اهداف و اولویت‌های سیاست خارجی ایران و وضعیت فعلی دیپلماسی ورزشی ایران بهتر ارزیابی شود. در گام سوم تأسیس سازمانی برای سامان دادن فعالیت‌های ورزشی ایران در رابطه با آمریکا است و در نهایت از سرگیری روابط دیپلماتیک رسمی بین دو کشور ایران و آمریکا و استفاده از دیپلمات‌های ورزشی حرفه‌ای و توانا در قالب سفارتخانه‌ها، وابسته‌ها یا رایزنی‌های ورزشی در این کشور است.

به‌ویژه هنگام پیروزی، نمونه‌ای از همدلی ورزشکاران و مردم شرکت‌کننده در مسابقات است که حس غرور ملی و وطن‌دوستی را القا می‌کند. دیپلماسی ورزش نشان داد که دولت‌ها بر مبنای نظر مردم خود سیاست برون‌مرزی خود را تعیین می‌کنند و در صورت رضایت مردم می‌توانند ضمن کسب رضایت آنها و تحقق اهداف برون‌مرزی، به اتحاد و یکپارچگی خود با مردم کشور دست یابند. بنابراین می‌توان گفت دیپلماسی ورزش نه تنها موجب همدلی و اتحاد بین مردم می‌شود، بلکه روابط بین دولت و مردم را نیز دستخوش تغییر می‌کند.

شواهد نشان می‌دهد که ورزش نقش مهمی در پیشبرد نزدیکی دو کشور ایران و آمریکا دارد. برای مثال تیم ملی کشتی آمریکا در سال ۱۹۹۸ در مسابقات جام تختی برای اولین بار پس از انقلاب اسلامی شرکت کرد، دیدار فوتبال ایران و آمریکا در همین سال که به دیپلماسی فوتبال نیز معروف شد و با پیام رئیس‌جمهور وقت آمریکا مبنی بر نزدیکی بیشتر ملت‌ها همراه شد یا حضور کشتی‌گیران آمریکایی در جام خلیج فارس در سال ۱۳۸۵ که به استقبال دانش‌آموزان ایرانی از آنها انجامید، نمونه‌هایی از پیش‌زمینه‌های ارتباط ورزشی بین دو کشورند. بنابراین می‌توان گفت دیپلماسی ورزش در ایران باید پیشتر از آنکه به‌عنوان اسلحه تبلیغاتی ایجادکننده اعتبار در خدمت ارائه اهداف و آرمان‌های سیاسی این کشور باشد، به‌عنوان ابزاری دیپلماتیک و فرهنگی برای اعتمادسازی، اقناع‌سازی و جذب ورزشکاران و مردم آمریکا استفاده شود (۱۳). به‌علاوه با توجه به فشار گسترده تبلیغات منفی علیه ایران توسط آمریکا، استفاده از ابزارهای ترویج دیپلماسی ورزش از جمله سفیران ورزشی، برگزاری بازی‌های دوستانه در آمریکا و گردشگری ورزشی می‌تواند تا حدودی این حجم تبلیغات منفی را کاهش داده و علاوه بر دولت، مردم دو کشور را به یکدیگر پیوند دهد. دیپلماسی ورزش با ایجاد حس صلح و

منابع و مآخذ

1. Rahmani M. General diplomacy and Foreign Policy. Strategic Studies of Public Policy 2015. p. 63-90.
2. keshavarz Shokri A. Cultural Diplomacy in the Middle East: Community Evolution and the Need to Use New Tools. Culture communication studies. 2013;14 (۲۳:۷-۲۹).
3. Sabbaghian A. Sport Diplomacy. Culture- Communication Studies. 2016;16(31):132-51.
4. Grix J, Hpulihan B. Sports mega-events as part of a nations soft power strategy: the cases of Germany (2006) and the UK (2012). The British journal of politics & International Relation. 2014;16(4).
5. Li Y. Public Diplomacy Strategies of the 2008 Beijing Olympics and the 2012 London Olympics: A Comparative Study. International Journal of the History of Sport. 2013;30:1723- 34.
6. Murray S. Moving beyond the ping-pong table: sports diplomacy in the modern diplomatic environment. Public Diplomacy Magazine. 2013;9:11-6.
7. Cha VD. Winning is not enough: Sport and politics in east Asia and beyond. The International Journal of the History of Sport. 2013;30(11):128. ۷-۹۸.
8. Nauright J, Schimmel KS. The political economy of sport: Springer; 2005.
9. Murray S, editor Sports-Diplomacy: a hybrid of two halves. Artigo apresentado no International Symposium on Cultural Diplomacy Anais Berlim; 2011.
10. Shariati Feizabadi M. Designing and Modeling the Components of Sport Diplomacy in the Development of International Relations. PHD Thesis Tehran University. 2015.
11. Sajjadi SN. Olympic centenary (1896-1996). Pa; Noor. 2000.
12. Štulajer I, Štulajter M. Significance of Sport in International Relations. Journal of Modern Science. 2016(2 (29)):381-8.
13. Khabiri M. the Role of Sport in Public Diplomacy in the Islamic Republic of Iran. Center of Studies and Strategic Research. 2014.
14. Deos A. Sport and relational public diplomacy: the case of New Zealand and Rugby World Cup 2011. Sport in Society. 2014;17(9):1170-86.
15. Bakhshi chenari A, Goodarzi M, Sajjadi SN, jalali farahani m. Providing Solutions for Empowering and Promoting Sport Diplomacy in Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran. Communication Management in Sport Media. 2019;6(23):80-90.
16. Shariati Feizabadi M, Nazemi M. Peace making role of sport in WAVE (World Against Violence and Extremism) design, The Social Cultural Strategy Journal. 2017;6(24):163-88.
17. Aziz Abadi M. The place of sport in domestic and international politics for peace and friendship. Journal of Politic. 2018;4(14):113-23.
18. Bagheri Y, Shariati Feizabadi M, Nazarian A. Interpretative Structural Modeling (ISM) of Sport Diplomacy Components. Journal of Sport Management. 2016;8(5):797-821.
19. Shahrezaei F, Shirzadi R. Role of Sports in Development of International Relations of the Islamic Republic of Iran (1997 – 2013). Strategic Studies on Youth ans Sports. 2016;15(32):35-60.

20. Jankovic S. Enhancing international dispute settlement: the role of sports diplomacy. *International Journal of Diplomacy and Economy*. 2017;3(3):264-78.
21. SCHNEIDER RC. Sport as a Facilitator of Positive International Relations. *International Journal of Sport Culture and Science*. 4(Special Issue 3):843-51.
22. Boyacıoğlu F, Oğuz AG. The Role of Sports in International Relations. *Acta Universitatis Danubius Relationes Internationales*. 2016;9(1).
23. Fozooni B. Religion, politics and class: conflict and contestation in the development of football in Iran. *Soccer & Society*. 2004;5(3):356-70.
24. Munt V. *Game, Set, Match: Sports and the Future of Diplomacy*. 2015.
25. Chehabi HE. Sport diplomacy between the United States and Iran. *Diplomacy and Statecraft*. 2001;12(1):89-106.

Role of Sport Diplomacy in Development of Relations with Western Countries

Zohre Sabzi¹ - Mahdi Shariati Feizabadi*² - Reza Saboonchi³

1. PhD Student in Sport Management, Borujerd branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran 2. Assistant professor; Department of Physical Education; Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran 3. Associate professor in Sport Management, Borujerd branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran
(Received:2019/08/07;Accepted:2019/12/11)

Abstract

In its glorious 40-year history, the Islamic Republic of Iran has repeatedly challenged by the United States because of various political issues. In the meantime, Iran has been working with various tools to expand its soft power in the international community while strengthening its military capabilities. One of the important tools for enhancing this power is diplomacy through sport. Given the importance of the role of sport diplomacy in improving relations between Iran and Western countries, especially the United States, the present study tries to extract the components of Iranian diplomacy and explain the role of these factors to improve the relations between the two countries. Questionnaire items were identified using sport diplomacy, research literature and then dependent and independent variables were determined using structural-interpretive modeling. Spearman correlation test and structural equation modeling were used to investigate the relationships between variables. The results of correlation test showed that there was a significant and positive relationship between all variables of research. Variable religious currents had the greatest impact on cultural exchange. Cultural exchange had a positive and significant relationship with national peace and unity. Finally, a positive and significant relationship between peacebuilding and national unity and economic development has been confirmed.

Keywords

Iran, Sport diplomacy, United States, Western Countries

---

* Corresponding Author: Email: mahdishariati@tvu.ac.ir Tel: +989030355189